

A Magyarországi Tanácsköztársaság toborzóplakátjai.¹

A Magyarországi Tanácsköztársaság rövid fennállása alatt a hadseregszervezés, és ehhez kapcsolódóan a hadseregtoborzás, kiemelt fontosságú területnek számított. Ez érthető is, hiszen egy ütőképes hadsereg felállítása a Tanácsköztársaság fennmaradásának egyik legfontosabb feltétele volt. Ebből következik, hogy a propagandában is markánsan megjelent a hadseregszervezés kérdése. A különböző toborzórendezvények mellett talán a toborzóplakátok jelentették a leghatékonyabb eszközt az emberek mozgósítására.

A kutatásaim során összesen 131 db plakátot vontam vizsgálat alá. Ezek közül a legtöbb – 24 db (19%) – a hadseregszervezéssel foglalkozott, melyek a toborzóplakátok típusába tartoznak. (Az egyetlen kivételt a „A vörös katona tízparancsolata” című plakát jelenti, mely inkább, a (proletár)fegyelem megerősítését célozta.) A toborzóplakátok nem előzmény nélküliek, hiszen az első világháború propagandájában is fontos szerepet játszottak. Ezek is hatással voltak a Tanácsköztársaság plakátjaira, azonban minden hasonlóságuk ellenére a kommün alatti kiadványok lényeges eltéréseket is mutatnak. Egyrészt a képi megjelenítés tekintetében a nemzeti szimbólumokat felváltották a kommunista ikonográfia elemei: a vörös mint uralkodó szín, a vörös zászló, a vörös csillag, a kalapács, a gyár megjelenése, valamint a munkás mint központi alak ábrázolása is jellemzője ezeknek az alkotásoknak. A másik különbség, hogy a Tanácsköztársaságnak nem csupán „egyszerű” toborzóplakátokra volt szüksége, hanem forradalmi toborzóplakátokra. Ezeknek az alkotásoknak közvetíteniük kellett a forradalom dinamizmusát, közvetíteniük kellett, hogy a kommünnel nem csak egy „egyszerű” hadsereg, hanem egy legyőzhetetlen öntudatos forradalmi hadsereg van szüksége. Ennek köszönhetően – a világháborús plakátok konzervatívabb ábrázolásaihoz képest – ezek a munkák progresszívabb irányvonalat képviselnek. Az emberalakok naturalisztikusabb (akár meztelen vagy félmeztelen) ábrázolása, a megfeszülő izmok, az elszánt tekintetek, az erő kifejtéstől eltorzuló arcok voltak hivatottak a forradalmi lendületet, az elszántságot és a legyőzhetetlenség pátozát megjeleníteni.

Ennek megfelelően ezeknek a plakátoknak a többsége képi ábrázolású (14 db), melyet kevés – rendszerint jelszó jellegű, felszólító módú – szöveg kísér. A képi ábrázolású plakátok jelentős

¹ A kutatás a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

részét olyan kiváló művészek alkották, akik később nemzetközi téren is nagy hírnévre tettek szert. Talán ennek is köszönhető, hogy ezek az alkotások művészileg is magas színvonalúak. Ezek közé tartozik például Berény Róbert „Fegyverbe! Fegyverbe!”, Pór Bertalan „Feleségeitekért, Gyermekitekért Előre”, Uitz Béla „Vörös katonák előre!”, vagy Vértes Marcell „Velem vagy ellenem” című plakátja.

Kisebb arányban vannak a rajzolt betűplakátok (5 db). Ezekre is a rövid, tömör, jelszó jellegű megfogalmazások a jellemzőek. Viszont a nyomdai szedéssel előállított toborzóplakátok (4 db) inkább hosszabb szövegezésűek. Ezek különböző érvekkel próbálják meggyőzni a kiválasztott célcsoportot. Nem véletlenül használtam a célcsoport kifejezést, hiszen ezek jól behatárolható társadalmi csoportoknak szólnak. Például a „Testvérek! Földműves szegények!” című a vidéki szegényparasztsághoz, míg a „Székely proletárok! Álljunk be mindannyian a Nemzetközi Forradalmi Vörös Hadseregbe!” kezdetű falragasz kifejezetten a székely katonákhoz szól. Érdekes, hogy mindkét esetben a propaganda szervezői olyan csoportok meggyőzésére választották a hosszabb szöveges formátumot, melyek alapvetően nem szimpatizáltak a Tanácsköztársasággal. Tehát a propagandisták úgy gondolták, hogy az érzelmekre ható, látványos képábrázolású plakátok mellett – melyek vidéken is megjelentek – ezeket a csoportokat célzottan, hosszabban kifejtethető (ész)érvekkel is meg kell próbálni a kommün mellé állítani.

Szabó Viktor